

DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2008. október 16.¹

I – Bevezetés

1. Nem minden adósnak lehet olyan apja, mint Goriot apó. A nagylelkűség és a nemes lélek nem megszokott az üzleti világban, mivel az üzletemberek nem bírnak olyan jellemmel, mint amely lehetővé tette Delphine-nek és Anastasie-nak, Goriot apó hálátlan és hiú lányainak, hogy odaadó apjuk költségére éljenek, és adósodjanak el mértéktelenül, aki – amikor teljes anyagi csődben halálán volt – még mindig áldotta lányait.²

2. Egy vállalkozás fizetéseképtelensége nem emberi színjáték; azok kétségbeesett magatartása, akik adósságaikat nem tudják rendezni, az emberiség kezdeteire megy vissza. A jog megkísérli felvenni a harcot a pénzzavarban lévő adósok trükkjeivel szemben, habár ezeknek a szabályoknak az alkalmazása során néha olyan nehézségek merülnek fel, mint amelyeket a Bundesge-

richtshof (Szövetségi Legfelsőbb Bíróság) (Németország) azonosított a jelen ügy vizsgálata során.

3. A Bundesgerichtshof ennek keretében két, az 1346/2000/EK rendelet³ 3. cikke (1) bekezdésének és a 44/2001/EK rendelet⁴ 2. cikke (1) és (2) bekezdésének értelmezésére vonatkozó előzetes döntéshozatal iránti kérdéssel kereste meg a Bíróságot az EK 234. cikk alapján.

4. A kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja tisztázni, hogy a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset az 1346/2000 rendelet vagy a 44/2001 rendelet rendelkezéseinek hatálya alá tartozik-e, annak érdekében, hogy meghatározhassa egy határon átnyúló jogvita elbírálására joghatósággal rendelkező bíróságot.

1 – Eredeti nyelv: spanyol.

2 – H. de Balzac: Goriot apó. Ford.: Lányi Viktor. Kozmosz Kiadóvállalat, Budapest, 1976.

3 – A fizetéseképtelenségi eljárásról szóló, 2000. május 29-i tanácsi rendelet (HL L 160., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 191. o.). Helyesbítve: HL L 234., 2006.8.29., 43. o.

4 – A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.).

5. A fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset gyökerei az *actio paulianában* találhatóak, a polgári jog egyik védelmi mechanizmusában, amely védi a hitelezőket, ha az adósaik a csalás szándékával rendelkeznek a vagyon felett. Részletesen meg kell tehát vizsgálni a két terület fejlődését és jelenlegi állapotát, majd értelmezni kell a fenti rendeleteket, mivel ez vezet a helyes joghatóság meghatározásához.

9. A Landgericht előzetesen a felperes kérelmét vizsgálta meg, és mint elfogadhatatlant elutasította azzal az indokolással, hogy a német bírói szervek nem határozhatnak a keresetről, mivel az alperesnek egy másik tagállamban (Belgiumban) van a székhelye, és az 1346/2000 rendelet nem alkalmazható fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetre. Ezt a határozatot végső fokon a Bundesgerichtshof előtt támadták meg.

II – A tényállás

6. A Frick Teppichboden Supermärkte GmbH (a továbbiakban: adós) 2002. március 14-én 50 000 eurót fizetett a Deko Marty Belgium NV társaságnak (a továbbiakban: alperes). Habár az alperes egy belga jog szerinti, belgiumi székhellyel rendelkező társaság, az utalást a düsseldorfi (Németország) KBC Bankban a társaság nevére nyitott számlára teljesítették.

7. Másnap az adós fizetéseképtelenségi eljárás megindítását kérte az Amtsgericht Marburgtól, ezt a kérelmet 2002. június 1-jén elfogadták. Az eljárást megindító végzéssel Christopher Seagont (a továbbiakban: felperes) nevezték ki felszámolóknak.

8. A felperes megtámadási keresetben kérte a Landgericht Marburgtól az alperes által fizetett 50 000 euró visszafizetését.

III – A jogi háttér

A – A közösségi jogi háttér

1. A fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000 rendelet

10. A jogvita a közösségi jog fizetéseképtelenséggel kapcsolatos joghatósági szabályainak értelmezésére irányul. Azonban a jogszabályok ezen területen történő összeütközésére vonatkozó *átfogó* jogi hátteret kell megvizsgálni, az alkalmazandó jogra és a bírósági

határozatok elismerésére vonatkozó szabályokat egyaránt elemezve.

11. Az 1346/2000 rendelet „Nemzetközi joghatóság” [helyesen: Joghatóság] címet viselő 3. cikkének (1) és (2) bekezdése meghatározza a közösségi vonatkozással bíró fizetésképtelenségi eljárások joghatóságára vonatkozó szabályokat.

„(1) A fizetésképtelenségi eljárás megindítására azon tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén az adós fő érdekeltségei találhatóak. Társaság vagy jogi személy esetén az ellenkező bizonyításáig a létesítő okirat szerinti székhelyet kell a fő érdekeltségek központjának tekinteni.

(2) Ha az adós fő érdekeltségeinek központja egy tagállam területén helyezkedik el, egy másik tagállam bírósága csak akkor rendelkezik joghatósággal az adós elleni fizetésképtelenségi eljárás megindítására, ha az adós telephellyel rendelkezik a másik tagállam területén belül is. Ennek az eljárásnak a hatásai az adós utóbbi tagállam területén található vagyontárgyaira korlátozódnak.

[...]

12. Az 1346/2000 rendeletnek az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályai szoros kapcsolatban állnak a fent említett rendelet 3. cikkével. Így „Az alkalmazandó jog” címet viselő 4. cikk (1) bekezdése és (2) bekezdésének m) pontja ekképp rendelkezik:

„(1) Amennyiben e rendelet eltérően nem rendelkezik, a fizetésképtelenségi eljárásra és joghatásaira annak a tagállamnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén az ilyen eljárást megindítják (a továbbiakban: az eljárás megindításának helye szerinti állam).

(2) Az eljárást [helyesen: eljárás] megindításának helye szerinti állam joga határozza meg az ilyen eljárások megindításának, lefolytatásának és befejezésének feltételeit. Különösen meg kell határozni:

[...]

m) valamennyi hitelezőnek hátrányt okozó jogügyletek semmisségére, megtámadhatóságára vagy hatálytalanságára vonatkozó szabályokat.”

13. A hitelező számára hátrányos jogügyleteket illetően a „Hátrányt okozó jogügyletek” című 13. cikk árnyalja az előző pontban idézett rendelkezéseket:

a 16. cikk (1) bekezdése és a 25. cikk (1) és (2) bekezdése bír különös jelentőséggel.

„16. cikk

„A 4. cikk (2) bekezdésének m) pontját nem kell alkalmazni, ha az összes hitelező számára hátrányos jogügylet által előnyhöz jutó személy bizonyítja, hogy:

Alapelv

(1) A 3. cikk alapján joghatósággal rendelkező tagállam bírósága által hozott, fizetési képtelenségi eljárást megindító határozatot az összes többi tagállamban attól kezdve el kell ismerni, amikor az hatályossá válik az eljárás megindításának helye szerinti államban.

– az adott jogügyletre egy másik tagállam joga irányadó, mint ahol az eljárást megindították, és

[...]

25. cikk

– ez jog a vonatkozó esetben nem teszi lehetővé a jogügylet semmilyen megtámadását.”

Egyéb határozatok elismerése és végrehajthatósága

14. Az 1346/2000 rendelet II. fejezete a határozatok elismerésének és végrehajtásának kérdésével foglalkozik. E tekintetben

(1) Az olyan bíróság által hozott, fizetési képtelenségi eljárás lefolytatására és befejezésére vonatkozó határozatokat, valamint jóváhagyott egyezségeket, amely bíróságnak az eljárás megindítására vonatkozó határo-

zatát a 16. cikknek megfelelően elismerik, minden további alaki követelmény nélkül el kell ismerni. Az ilyen határozatokat az egyezményhez való csatlakozási okmányokkal módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló Brüsszeli Egyezmény 31–51. cikkének – a 34. cikk (2) bekezdése kivételével – megfelelően hajtják végre.

2. A 44/2001 rendelet

15. A joghatóságra, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó általános szabályok a 44/2001 rendeletben szerepelnek, amelynek a rendelkezései a már nem hatályos, 1968-as Brüsszeli Egyezménynek a közösségi jogba való átültetését jelentik. A rendelet 1. cikke, amely meghatározza a rendelet alkalmazási körét, a következőképp rendelkezik:

Az első albekezdést a fizetésektelenségi eljárásokból közvetlenül származó és a hozzájuk szorosan kapcsolódó határozatokra abban az esetben is alkalmazni kell, ha azokat egy másik bíróság hozta.

„1. cikk

Az első albekezdést a fizetésektelenségi eljárás megindítása iránti kérelmet követően hozott biztosítási intézkedésekre vonatkozó határozatokra is alkalmazni kell.

(1) E rendeletet polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni a bíróság jellegére való tekintet nélkül. E rendelet nem terjed ki különösen az adó-, vám- vagy közigazgatási ügyekre.

(2) E rendelet nem vonatkozik:

(2) A (1) bekezdésben említettektől eltérő határozatok elismerését és végrehajtását az (1) bekezdésben említett egyezmény szabályozza, feltéve hogy ez az egyezmény alkalmazható.”

[...]

- b) csődeljárásra, kényszeregyezésre és hasonló eljárásokra;

[...]"

B – A nemzeti jogi háttér

16. A német csődjogban a vagyon védelmére vonatkozó rendelkezések az 1994. október 5-i Insolvenzordnung (a fizetési képtelenségről szóló rendelet) 129. és azt követő §-aiban szerepelnek.

17. A német jogrendszerben azonban nincsenek különös szabályok a fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetekre vonatkozó joghatóságot illetően. Az 1346/2000 rendelethez hasonlóan, az Insolvenzordnung 3. és 102. §-a a joghatóságot illetően nem tartalmaz semmilyen, kifejezetten az *actio pauliana*-ra vonatkozó szabályt.

18. Ezen jogszabályi hallgatás ellenére a Bundesgerichtshof egy 1990. január 11-én hozott ítéletében megerősítette, hogy ezek a keresetek a fizetési képtelenségi eljárásból

fakadnak, és szorosan kapcsolódnak annak lefolytatásához.⁵ Ezt az ítéletet a Németországi Szövetségi Köztársaság bíróságainak joghatóságára vonatkozó jogvitában hozták, más tagállamokhoz kapcsolódó fizetési képtelenségi eljárás keretében. A Bundesgerichtshof azután minősítette a megtámadási kereseteket, miután megvizsgálta a fent hivatkozott, a jelen 44/2001 rendelettel hatályon kívül helyezett Brüsszeli Egyezmény 1. cikkét, amelynek szövege kizárja hatálya alól a csődeljárást. Úgy ítélte meg, hogy az egyezmény azon ok miatt nem alkalmazható, hogy a megtámadási kereset a „csődeljárás” fogalma alá tartozik, és így nem tartozik az egyezmény joghatósági szabályainak hatálya alá.

IV – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

19. A Christopher Seagon felszámoló által a Deko Marty Belgium NV ellen indított eljárásban a Bundesgerichtshof 2007. június 21-i határozatával a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

- „1) A fizetési képtelenségi eljárásról szóló rendelet értelmében rendelkeznek-e joghatósággal a fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset tekintetében azon tagállam bíró-

⁵ – A Bundesgerichtshof 1990. január 11-i ítélete (IX ZR 27/89).

ságai, amelynek területén az adós vagyónára vonatkozóan fizetési képtelenségi eljárást indítottak, ha az alperes létesítő okirat szerinti székhelye másik tagállamban van?

V – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés

Amennyiben az első kérdésre adott válasz nemleges:

- 2) A fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset a fizetési képtelenségi eljárásról szóló rendelet 1. cikke (2) bekezdése b) pontjának hatálya alá tartozik-e?”

22. A nemzeti bíróság olyan kérdést terjesztett a Bíróság elé, amely előzetesen fogalmi elemzést igényel. Lényegében azt kell meghatározni, hogy egy polgári jogi kereset – a jelen esetben a fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset – a fizetési képtelenségi eljárás részét képezi-e a csóddal fennálló kapcsolata miatt. Különös figyelmet kell tehát mindenekelőtt a fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetre fordítani, elemezve megjelenését és későbbi fejlődését.

A – A fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset és a Közösség kollíziós szabályai

20. A Bíróság alapokmányának 23. cikkében előírt határidőn belül az alapügy felperese és alperese, a Görög Köztársaság, valamint a Cseh Köztársaság kormánya, továbbá az Európai Közösségek Bizottsága terjesztett elő írásbeli észrevételeket.

1. A megtámadási kereset eredete és fejlődése a fizetési képtelenségi jogban

21. C. Seagon képviselője, valamint a görög kormány és a Bizottság meghatalmazottja észrevételeinek szóbeli ismertetésére a 2008. szeptember 11-i tárgyaláson került sor.

23. A hitelezőnek az adós csalárd magatartásával szembeni védelme jelentős mértékben javult az idők során. A római jogban láttak napvilágot az ezzel a problémával kapcsolatos

első álláspontok, habár ezek kezdetben nem a mérséklet és a méltányosság modelljei voltak.⁶

24. A megtámadási kereset egyik kezdetleges formája, az *actio per manus iniectio*, végrehajtási jellegű intézkedés volt, amely feljogosította a hitelezőt, hogy az adóst, valamint akár annak családját is rabszolgaként eladja vagy megölje, ha a tartozás fennálltát bírói ítélet vagy vallomás elismerte.⁷ A tizenkét táblás törvény III. táblája kifejezetten megerősíti a római eljárásjog szigorát, a következő, közismert szabállyal zárva le a kölcsönökre vonatkozó fejezetet: „adversus hostem aeterna auctoritas esto” (az ellenséggel szembeni követelés nem évül el).⁸

25. A Kr. e. 150-125 évek folyamán egy Paulus nevű praetor, akiről keveset tudunk,⁹ hozzájárult a kezdetleges polgári jogi keresetek

formalizmusának felszámolásához, személyes és diszkrecionális jellegű eljárást alakítva ki, amely lehetővé tette a hitelező számára az adós által család módon és a hitelező hátrányára megkötött ügyletek megsemmisítését.¹⁰ Évszázadokkal később a *Digesta* megerősítette az *actio pauliana* egy kidolgozottabb formáját, amely a klasszikus formájában vett *interdictum fraudatoriummal* való fúziójának eredményeképpen jött létre.¹¹ Ettől az időponttól kezdve az *actio pauliana* az *alienatio* (elidegenítés), az *eventus fraudis* (kár), a *fraus* (csalás) és a *participatio fraudis* (a csalásról való tudomásszerzés) alapján fejlődik.

26. Kétezer év elegendő volt ahhoz, hogy a jog és annak művelői fejlődjenek. A római jogászok zsenialitása azonban lehetővé tette, hogy az *actio pauliana* mind a mai napig érintetlenül megőrizze főbb jellegzetességeit. A tagállamok jogrendszerei közötti különbségek ellenére közös genetikai kódja van azoknak a megoldásoknak, amelyek válaszul

6 – A nagy spanyol római jogász, Xavier D’Ors egyik művének elején a család ügyletek megtámadását az egész római jog egyik legösszetettebb és legvitatottabb kérdésnek minősíti (*El interdicto fraudatorio en el derecho romano clásico*, Roma-Madrid, 1974., 1. o.).

7 – A *manus iniectio* eljárás a következőképpen zajlott: ha az adós a jogerős ítélet meghozatalát követő harmincnapos határidő elteltét követően nem fizetett, a hitelező – akár kényszer alkalmazásával is – bíró elé vitte az adóst, és a következő mondatot mondta: „mivel arra köteleztek, hogy tízezer szeszterciuszt fizess meg nekem, és te nem fizetted meg, tízezer szeszterciuszt erejéig birtokomba veszek” (Gaius 4, 21).

8 – Bizonyos szerzők szerint ez a kifejezés bizonyítja a személyi hitelek elévülhetlenségének szabályát. Mások szerint az „ellenség” kifejezés azokra utal, akik nem rendelkeztek római polgárjoggal, és akikkel szemben a hitelező bármikor felléphetett. Bármelyik is a helyes értelmezés, és akár aránytalan, akár diszkriminatív volt ez a szabály, a római jog kifinomultabb eszközöket alkalmazott.

9 – A titkoszatos praetor, Paulus, nagy vitát váltott ki a római jogászok körében: egyesek szerint a jogtudós Paulus volt, aki Kr. e. 222-ben praefectus praetorio volt. Mások szerint az elnevezés egy olyan eljárásból fejlődött ki, amely a bizánci időszak alatt zajlott le. Ezt a véleményt osztja Planio, M., *Traité élémentaire de droit civil*, 8. kiadás, Paris, LGDJ, 1920–1921, n° 1413, valamint részletesebben Collinet, P., „L’origine byzantine du nom de la Paulienne”, *Nouvelle revue historique de droit français et étranger*, 43, 1919.

10 – Ankum, J. A., *De geschiedenis der „actio pauliana”*, Zwolle Tjeenk Willink, 1962.; Coing, H., „Simulation und Fraus in der Lehre des Bartolus und Baldus”, in: *Festschrift P. Koschaker*, III. kötet, 1939., 402. és azt követő oldalak; D’Ors, X., i. m., 203. o.; Gutiérrez, F., *Diccionario de Derecho Romano*, Editorial Reus, Madrid, 1982., 25. o., és Torrent, A., *Manual de Derecho Privado Romano*, Librería General, Zaragoza, 1995., 381. o.

11 – *Digesta*, XXII. könyv, I. kötet, 384: „Az *actio fabiana* gyümölcsseit is meg kell téríteni, és az *actio pauliana* esetében, amely lehetővé teszi a hitelezői jogok család elidegenítésének visszakövetelését, a praetor közbeavatkozik annak érdekében, hogy minden úgy legyen, mintha semmit sem idegenítettek volna el, indokoltnak tűnik, mert a praetor által ebben a rendelkezésben használt »visszatérítéd« kifejezés elég széles jelentéssel bír ahhoz, hogy magában foglalja a gyümölcsök visszatérítését” (Paulus 6 ad Plaut).

szolgálnak a hitelezők jogaival visszaélve elkövetett vagyoni jogi ügyletekre. Így az *actio pauliana* ma a szerződések relatív hatálya alóli kivételeként fogható fel, eltérve attól a szabálytól, miszerint a szerződésben nem szereplő személyre nézve sem kedvező jogkövetkezmények, sem kár nem származhat a szerződésből.¹² A legtöbb nemzeti jogrendszer elismeri, hogy lényegében az *actio pauliana* nem a hitelező kártalanítására, hanem a hitelező jogainak az adós vagyonában történő megőrzésére vonatkozik. Eljárásjogi szempontból az *actio pauliana* a vitatott vagyont megszerző harmadik személy ellen irányul, habár az adóst gyakran perbe hívják, hogy az ítélet vele szemben érvényesíthető legyen.

27. Az idők folyamán az *actio pauliana* jelentős fejlődésen ment keresztül a fizetéseképtelenség területén.¹³ Az első változás a megnevezés szintjén jelent meg: a fizetéseképtelenségi jogra vonatkozó eljárások „megtámadási kereset” névre keresztelték ezt az intézményt.¹⁴ A polgári jogi *actio pauliana* és a fizetéseképtelenség kapcsán indítható megtámadási kereset közötti lényeges különbség az általuk kiváltott joghatásokban rejlik, mivel az általános eljárás az egyénileg kérelmező hitelezőkre korlátozza a hatásait, míg a fizetéseképtelenségi jog a teljes vagyonra kiterjeszti, tehát az e joghatások által érintett összes hitelezőre. Ez utóbbi jellegzetesség

a latin *par conditio creditorum* mondás alapján a fizetéseképtelenségi jog általános elvévé vált.¹⁵

28. Bizonyos nemzeti jogokban, mint például a franciában, a polgári jogi és a fizetéseképtelenségi jogban szereplő intézmény közötti különbség kiterjed a semmisség rendszerére is; a csődgondnok ugyanis ténylegesen elérheti bizonyos ügyletek semmisségét, míg az *action paulienne* általános szabálya a megsemmisíthetőségre korlátozódik.¹⁶ Ez a jellegzetesség az Egyesült Királyság jogrendszerében is megtalálható, ahol a vagyon feletti rendelkezést semmisnek nyilvánítják, feltéve azonban, hogy van azt igazoló ok.¹⁷ Azt is hangsúlyozni kell, hogy a fizetéseképtelenségi jog eltávolodott az *actio pauliana* szubjektív elemétől, amely megkövetelte, hogy a felperes bizonyítsa az adós család szándékát. A polgári jogi párjával ellentétben a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset rendszerint csak a család vélelmét írja elő, megfordítva ezáltal a bizonyítási terhet.¹⁸

12 – Egy latin mondás a következőképpen fogalmazza meg ezt az elvet: *inter alios acta aliis neque nocere, neque prodesset potest.*

13 – Forner Delaygua, J. J. (szerk.), *La protección del crédito en Europa: la acción pauliana*, Bosch, Barcelona, 2000., a polgári jog és a fizetéseképtelenségi jog szempontjából végzi el az *actio pauliana* összehasonlító jogi elemzését.

14 – Megsemmisítési keresetnek is tekinthető, amely magában foglalja a vagyon helyreállítására irányuló egyéb különleges kereseteket.

15 – Amint Beltrán, E., 49. cikk, in: Rojo, A. és Beltrán, E., *Comentario a la Ley Concursal*, Thomson-Civitas, Pamplona, 2004., 990. o., megjegyzi, hogy különböző megnevezések, valamint különböző álláspontok léteznek erre az elvre vonatkozóan: a hitelezőkkel való egyenlő bánásmód, kárközösség, hitelezői megállapodás vagy arányosság. A német jogban: Balz, M. és Landfermann, H.-G., *Die neuen Insolvenzgesetze*, 2. kiadás, Düsseldorf, 1999.

16 – A francia jogban: Terré, F., Simler, P. és Lequette, Y., *Droit Civil. Les obligations*, Dalloz, 7. kiadás, Paris, 1999., 969–970. o.

17 – Goode, R., *Principles of Corporate Insolvency Law*, Sweet & Maxwell, London, 2005., 411–413. o.

18 – Például az olasz jogban a csőddel kapcsolatos szubjektív elemek felszámolása céljából a 267/1942 számú királyi rendelet módosította az 1885-ös kereskedelmi törvénykönyv 708. és azt követő cikkeit. A spanyol jog a csődről szóló, 2003. július 9-i 22/2003 törvény 71. cikkével szintén eltörölte a család bizonyítására vonatkozó előírást.

29. További bizonyíték a megtámadási keresetnek az *actio paulianához* viszonyított önállóságára ez utóbbi kiegészítő jellege, mivel a felszámoló csak akkor élhet polgári jogi keresettel, amennyiben a fizetéseképtelenségi jog által a megtérítési kereset indítására előírt feltételek (általában a fizetéseképtelenségre vonatkozó jogszabályban szereplő elévülési határidők) nem teljesülnek.¹⁹

2. A fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset és a joghatóságra vonatkozó közösségi szabályok

30. A másodlagos közösségi jog és a Bíróság ítélezési gyakorlata már foglalkozott a polgári jogi *actio paulianával* és a fizetéseképtelenségi jogban megtalálható párjával. Megállapításra került, hogy az Unióban az adósságokra vonatkozó általános jogszabályokban, valamint a fizetéseképtelenség területére vonatkozó különös jogszabályokban előírt kereset elválása állandósult. Ez az elválás különösen fontos a kollíziós szabályok tekintetében, mivel a kereset minősítésétől függően különböző eredményre vezet.

19 – A franca rendszert illetően ki kell emelni a Cour de cassation (kereskedelmi tanács) 1996. október 8-i ítéletét. A spanyol jog azonos megoldást javasol: a szakirodalom szerint az *actio pauliana* másodlagos a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresethez képest. Ezt fejti ki León, F., „Artículo 71. Acciones de reintegración”, in: Rojo, A. és Beltrán, E., i. m., 1319. és 1320. o.

31. A Reichert és Kockler ügyben hozott ítéletében²⁰ a Bíróság azzal az értelmezési problémával foglalkozott, hogy az *actio pauliana* a korábbi Brüsszeli Egyezmény (jelenleg 44/2001 rendelet) által a személyekkel kapcsolatos vagy dologi jogi keresetre vonatkozóan megállapított bírói fórum elé tartozik-e. A jogvita a Reichert házaspár és a Dresdner Bank között állt fenn, egy franciaországi ingatlan fiuknak csalárd módon történő ajándékozása tárgyában. A Dresdner Bank *action paulienne-t* kezdeményezett a Reichert házaspárral szemben a *locus rei sitae* elve alapján a Francia Köztársaság bíróságai előtt, ahol az ingatlan megtalálható volt. Miután joghatóságát vitatták, a Tribunal de grande instance de Grasse a Brüsszeli Egyezménynek a polgári jogi *action paulienne-re* való alkalmazására vonatkozó előzetes döntéshozatal iránti kérdéssel fordult a Bírósághoz.

32. A Bíróság megvizsgálta a kereset jogi minősítésének kérdését, és úgy ítélte meg, hogy személyekkel kapcsolatos, és nem dologi jogi keresetről van szó, ezért a joghatóság nem a *locus rei sitae* elvén alapul. Az ítélet elemezte az *action paulienne* intézményét a francia jogban, és megállapította, hogy „a hitelező adós elleni személyes keresetén alapul, és az olyan biztosítékok megőrzésére irányul, amelyek az adós vagyonán őt megilletik. Amennyiben eredményes, következménye az, hogy kizárólag ezzel a hitelezővel szemben érvényesíthetetté teszi azt az aktut, amellyel az adós csalárd módon

20 – A C-115/88. sz. ügyben 1990. január 10-én hozott ítélet (EBHT 1990., I-27. o.).

a hitelező jogai felett rendelkezett.”²¹ Habár a Bíróság nem fejt ki kifejezetten, az ítéletből kiderül, hogy az alperes lakóhelye szerinti tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal.²²

33. A kereset ezen polgári jogi nézőpontból történő vizsgálatát követően megállapítható, hogy a fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset esetében a dolgok jelentős mértékben megváltoztak. Az 1968-as Brüsszeli Egyezmény szabályai ismételtelen megkönnyítették a Bíróság számára, hogy Gourdain-ügyben hozott ítéletében²³ meghatározza az ilyen jellegű kereseteket, és a Bíróság elutasította a Brüsszeli Egyezmény alkalmazását, ha a kereset felszámolási eljáráshoz, illetve csőd- vagy felszámolási eljárással összefüggő bírósági eljáráshoz kapcsolódik.

34. Köztudott, hogy a Brüsszeli Egyezmény 1. cikke második bekezdésének 2. pontja – ahogyan a jelenleg alkalmazandó 44/2001 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének b) pontja is – kizár a hatálya alól bizonyos területeket, így nem vonatkozik „csődeljárásra, kényszer-egyezségre és hasonló eljárásokra.” A Gourdain-ügyben hozott ítélet értelmében a fizetési képtelenséggel kapcsolatos eljárások a „hasonló eljárások” közé tartoznak, azonban azzal a feltétellel, hogy „közvetlenül

a csődből származnak, és szorosan kapcsolódnak a fenti értelemben vett felszámolási eljáráshoz vagy a felszámolási eljárással összefüggő bírósági eljáráshoz.”²⁴

35. Következésképpen, mivel a Bíróság a polgári jogi *action paulienne*-t a Brüsszeli Egyezmény kereti között helyezte el, a fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereseteket annak hatályán kívül hagyta, mivel úgy vélte, hogy az 1. cikk második bekezdésének 2. pontja kizárja azokat az egyezmény kollíziós szabályai alól.

36. Ki kell emelnem azt a tényt, hogy a Gourdain-ügyben hozott ítélet ezt a kizárást a kereset és a fizetési képtelenségi eljárás közötti *közvetlen kapcsolatra* alapozta.²⁵ A Bíróság ezen ítélete azonban nem tesz javaslatot a megtámadási keresetek önálló közösségi jogi fogalmára. A Bíróság ezzel szemben néhány általános – ezúttal közösségi – kritériumot kívánt meghatározni, amelyek esetlegesen alkalmazhatók a nemzeti jogrendszerek által szabályozott keresetekre is.²⁶ Ezen módszer alkalmazásával a Bíróság több érv

21 – Uo., 12. pont.

22 – Ugyanezt az álláspontot fogadta el a Bíróság a C-261/90. sz., Reichert és Kockler ügyben 1992. március 26-án hozott ítéletben (EBHT 1992., I-2149. o.). Borrás, A., *Revista Jurídica de Catalunya*, 1990., 1133. és azt követő oldalak, és 1992., 2149. o. kommentálta a két ítéletet, valamint Forner Delagua, J. J., „La acción pauliana ante el TJCE”, *Revista de Instituciones Europeas*, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 1991., 635–637. o.

23 – A 133/78. sz. ügyben 1979. február 22-én hozott ítélet (EBHT 1979., 733. o.).

24 – Uo., 4. pont.

25 – Bermejo Gutiérrez, N. és Rodríguez Pineau, E., „Normas de protección de acreedores: entre el derecho de sociedades y el derecho concursal”, *Andret*, n° 4, 2006., 22. és 23. o., valamint Enríques, L. és Gelter, M., „Regulatory Competition in European Company Law and Creditor Protection”, *European Business Organization Law Review*, n° 7, 2006., 440. o.

26 – Ez a Gourdain-ügy alapján kialakult ítélkezési gyakorlat „nemzeti” jellegű alkalmazásához vezetett, amely az ítélkezési gyakorlatot valamennyi fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresethez hozzáigazítja, amint azt többek között a következő bíróságok alábbi ítéletei is tanúsítják: Tribunal de Bari (Olaszország), 2004. január 27., RDIPP, 2004., 1386–1390. o.; Arrondissementrechtbank Leeuwarden, 1979. május 31.; a High Court, Chancery Division (Manchester), 2005. május 5., ILP, 2005-9, 552. és azt követő oldalak; és Cour de Cassation (Chambre commerciale), 2005. május 24., RCDIP, vol. 94, 2005., 489. és azt követő oldalak. A témával kapcsolatban lásd: Bermejo Gutiérrez, N. és Rodríguez Pineau, E., i. m., 22–23. o.

alapján ismerte el a csőd és (az alapügyben szereplő) francia jogi kereset között fennálló kapcsolatot: először is, a kereset az alapügyben alkalmazandó francia jog értelmében kizárólag azon bíróság előtt volt indítható, amely kimondta a csődöt; másodsorban kizárólag a felszámoló vagy a bíróság indíthatta ezt a keresetet (utóbbi akár hivatalból is); harmadsorban ezt a keresetet a vagyontömeg nevében és érdekében indították; és negyedsorban a csődjog szabályai eltérő elévülési határidőt írtak elő.²⁷

37. A másodlagos jog terén a fizetésképtelenséggel kapcsolatban indítható megtámadási keresetek nem kaptak ekkora figyelmet. A fizetésképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000 rendelet ugyanis kétértelműnek tűnik ezzel kapcsolatban, amit a későbbiekben meg fogok vizsgálni.

38. Mindazonáltal fontos megemlíteni a fizetésképtelenségi eljárásokra vonatkozó 1995-ös Brüsszeli Egyezményt, amelyet az Európai Közösség egésze alatt dolgoztak ki, azonban kudarcnak bizonyult, mert nem csatlakozott hozzá az összes tagállam.²⁸ Jóllehet ezen eszköz tartalma megfelel az 1346/2000 rendelet tartalmának, a rendelkezéseihez a tagállamok által készített és megtárgyalt magyarázó jelentést készítették.²⁹ Ezt a dokumentumot a madridi Universidad Autónoma egyik professzora, Miguel Virgós Soriano és egy luxemburgi bíró, Schmidt dolgozta ki, akik

az Egyezmény megszövegezésében is részt vettek.³⁰ A jelentés 77. pontjában a szerzők egyértelműen kijelentik, hogy habár a szöveg nem mondja ki a *vis attractiva concursus* eljárásjogi elvet, részben foglalkozik azzal. A Gourdain-ügyben hozott ítéletet szó szerint idézve hangsúlyozzák azt a tényt, hogy van kapcsolóelv, amennyiben „a keresetek közvetlenül [...] a fizetésképtelenségből [származnak], és szorosan kapcsolódnak a fizetésképtelenségi eljáráshoz.” Teljesen következetesen hozzáteszik, hogy „ezek a keresetek – a két Egyezmény közötti indokolatlan joghézagok elkerülése érdekében – továbbra is a fizetésképtelenségi eljárásokra vonatkozó egyezmény és annak a joghatóságra vonatkozó szabályai alá tartoznak.”³¹

3. Összegzés

39. A fizetésképtelenségi eljárások szabályozása jelentős mértékben eltávolodott a polgári jog általános rendelkezéseitől, egészen odáig, hogy a hagyományos *actio pauliana* jól elkülönülő mechanizmussá vált a tagállamok fizetésképtelenségi jogában. A Bíróság közösségi joghatósági összeütközés keretében ítéletet hozott mindkét típusú keresetről, és a polgári jogi kereseteket a Brüsszeli Egyezmény (jelenleg 44/2001 rendelet) általános bírósági fórumai alá rendelte, és kizárta a fizetésképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereseteket. Mivel a joghatósági szabályok nem alkalmazandók sem a csődél-

27 – A Gourdain-ügyben hozott ítélet 5. pontja.

28 – Az aláírásra 1995. november 22-én, Brüsszelben megnyitott egyezményt ugyanezen a napon írták alá Belgium, Dánia, Németország, Görögország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Luxemburg, Ausztria, Portugália, Finnország és Svédország képviselői.

29 – 6500/1/96 REV1 DRS (CFC). sz. tanácsi dokumentum.

30 – A dokumentum szerzőinek neve magyarázza, hogy rendszerint „Virgós-Schmit-jelentés” megnevezéssel hivatkoznak rá.

31 – Kiemelés tőlem.

járásra, sem a „hasonló eljárásokra”, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a megtámadási keresetek, jóllehet nincsen önálló közösségi jogi definíciójuk, a hasonló eljárások közé taroznak, amennyiben azok lefolytatásához szorosan kapcsolódnak. Ezt a kapcsolatot a nemzeti jogrendszerek által meghatározott egyes keresetek jellemzőit figyelembe véve kell meghatározni.

40. Ez a jogszabályi és az ítélkezési gyakorlaton alapuló háttere a fizetéseképtelenségi eljárásokra vonatkozó 1346/2000 rendelet hatálybalépése előtt hatályos jognak. Úgy vélem, az alábbiakban nélkülözhetetlen annak a vizsgálata, hogy ennek a rendeletnek az elfogadása megerősíti vagy módosítja-e a fent kifejtett megállapításokat.

B – A fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset és az 1346/2000 rendelet

41. A Bundesgerichtshof által feltett kérdés az alábbi egyszerű kérdésre redukálható: az 1346/2000 rendelet 3. cikkének (1) bekezdése, amely a fizetéseképtelenségre vonatkozó bírósági joghatóságot szabályozza, kiterjed-e a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetekre, annak ellenére, hogy e rendelkezés nem nevesíti azokat kifejezetten?

42. Szemben a felperes és az alperes állításával, nem hiszem, hogy a jelen esetben joghézag lenne a közösségi jogrendszerben. Akkor alkalmazható analógia, ha a jog nem ad megoldást a problémára. Alkalmazandó jogszabály hiányában az analógia lehetővé teszi a jog alkalmazójának, hogy egy másik olyan szabályra hivatkozzon, amellyel jogalpbeli és tárgyi azonosság áll fenn,³² azonban nem ez a helyzet a jelen esetben, mivel léteznek alkalmazandó szabályok (az 1346/2000 rendelet 3. cikkének (1) bekezdése) és ugyanezen jogszabály más rendelkezései, amelyek segítséget nyújtanak a jogvita megoldásához.

43. Itt inkább értelmezési nehézségről van szó, amely a 3. cikk (1) bekezdésének magyarázatát igényli. A kérdést előterjesztő legfelsőbb bíróságnak e tekintetben merültek fel kétségei. Nincs tehát joghézag, hanem értelmezési feladatot kell végezni.

1. Az 1346/2000 rendelet és annak kollíziós szabályai

44. Az 1346/2000 rendelet látszólag hallgat a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset előterjesztése szem-

32 – A joghézag fogalmára és az analógiának a jogi érvelés tudományában való alkalmazására vonatkozóan lásd Perelman, Ch., *Le problème des lacunes en droit*, Bruylant, Bruxelles, 1968., és Díez-Picazo, L., *Experiencias jurídicas y teoría del derecho*, Ariel, Barcelona, 1973., 280–283. o.

pontjából joghatósággal rendelkező bíróság meghatározását illetően, 3. cikkének (1) bekezdése azonban meghatároz egy általános joghatósági feltételt, amelynek alapján azon tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén az adós fő érdekeltégei találhatóak.³³

45. Ez a feltétel egyszerű eredményre vezethet, amelyet az alperes által hivatkozott másik érv is megerősít. Az 1346/2000 rendeletnek a felszámoló hatáskörére vonatkozó 18. cikkének (2) bekezdése biztosítja számára azt a jogot, hogy „a hitelezők érdekében bármely megtámadási keresettel élhet.” Ebből levonható az a következtetés, hogy mivel a közösségi jog anélkül teszi lehetővé a felszámoló számára e kereset alkalmazását, hogy joghatósági szabályt írna elő e tekintetben, kizárja a rendelet hatálya alól a megtámadási kereseteket. Ez az érv magában foglalja azt, hogy a joghatóság a 44/2001 rendeletből vagy az autonóm nemzeti rendszerből ered.

46. Az alperes ezen érvében rejlő logika ellenére úgy ítélem meg, hogy a felperes válasza meggyőzőbb, mivel az 1346/2000 rendelet 18. cikkének (2) bekezdése

33 – Ez a szabály nem jelenti azt, hogy az 1346/2000 rendelet megerősítene a *vis attractiva concursus* elvét. Ezt mutatja a Vírghós-Schmit-jelentés 77. pontja, amely kimondja, hogy „[b]izonyos szerződő államok belső joga ismeri a *vis attractiva concursus*nak nevezett szabályt, amelynek értelmében az a bíróság, amely megindítja a fizetéseképtelenségi eljárást, saját joghatósága alatt koncentrálna nemcsak a szűk értelemben vett fizetéseképtelenségi eljárást, hanem a fizetéseképtelenségi eljárásból eredő minden keresetet. Habár ennek az elvnek a nemzetközi jogrendre való kivetítése vitatott, az 1982-es közösségi egyezmény tervezete 15. cikkében tartalmazott egy szabályt, amelyet a »*vis attractiva elve*« inspirált, és amely a fizetéseképtelenségi eljárást megindító tagállamra joghatóságot ruház a fizetéseképtelenségéből eredő több kereset tekintetében. Sem ezt az elvet, sem ez a filozófiát nem fogadta el ez az egyezmény.”

– a 3. cikk (1) bekezdésétől eltérően – kifejezetten említi a megtámadási keresetet, azonban ezzel az *a contrario* értelmezéssel óvatosan kell bánni.³⁴ Ugyanerre utal az 1346/2000 rendelet hatodik preambulumbekzdésének szövege, amely tükrözi az intézményeknek a joghatóságot, valamint a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetet illető kétségeit. Miután emlékeztet arra, hogy a rendelet rendelkezései az arányosság elvének tiszteletben tartására irányulnak, a preambulumbekzdés hozzáfűzi, hogy „a rendeletnek a fizetéseképtelenségi eljárás megindítása tekintetében irányadó joghatósági rendelkezésekre kell korlátozódnia, valamint olyan határozatokra, amelyeket közvetlenül a fizetéseképtelenségi eljárás alapján hoznak, és amelyek szorosan kapcsolódnak az ilyen eljáráshoz.” Ezenkívül a preambulumbekzdés újra jelzi, hogy a rendelet ennél messzebbre megy, mivel „a határozatok és az alkalmazandó jogszabályok elismerésére [is vonatkozik], amelyek szintén megfelelnek ennek az alapelvnek.”

47. Egyértelműen és tisztán megjelenik a Tanács azon szándéka, hogy megoldja az olyan problémákat, mint amelyek a jelen jogvita tárgyát is képezik, így arra hajlok, hogy a 3. cikk (1) bekezdésének értelmezése tekintetében csökkentsem a 18. cikk (2) bekezdésének a jelentőségét.

34 – A 18. cikk (2) bekezdésének az alperes által javasolt értelmezését súlyos kritikával illeti Pannen, K., *European Insolvency Regulation*, De Gruyter, Berlin, 2007., 125. o. Véleménye szerint a rendelet megalkotói teljes mértékben tudatában voltak a fizetéseképtelenségi eljáráshoz kapcsolódó keresetek által okozott problémáknak.

48. Az 1346/2000 rendelet rendszertani elemzése ellenben az alperes által javasolttól eltérő következtetés levonásához vezet,³⁵ mivel a 4. cikk (2) bekezdésének m) pontja, valamint a 25. cikk (1) bekezdésének második albekezdése szabályozza az alkalmazandó jogot, csakúgy mint a bírósági határozatok elismerésének az elvét, ha a tárgyak fizetési-képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset. Az a tény, hogy ez a szemléletmód a 25. cikk (1) bekezdésének második albekezdésében is megjelenik, különös jelentőséggel bír, mivel ezek a rendelkezések – a 44/2001 rendelet elismerésre és végrehajtására vonatkozó szabályaira utalással – előírják, hogy ezt a szabályt „a fizetési-képtelenségi eljárásokból közvetlenül származó és a hozzájuk szorosan kapcsolódó határozatokra abban az esetben is alkalmazni kell, ha azokat egy másik bíróság hozta”. Nyilvánvaló utalás ez a Gourdain-ügyben hozott ítéletre, amely megerősíti a felperes álláspontját.³⁶

49. Az 1346/2000 rendelet nem tesz különbséget a joghatóság és az elismerés esete között. Valójában egymást kölcsönösen erősítik: a 25. cikk értelmében elismerés tárgyát képező határozatok azokat a tárgyköröket is tükrözik, amelyek a keresetet elbíró bíróság joghatósága alá tartoznak.³⁷

35 – A görög és a cseh kormány, valamint a Bizottság a felperest támogatja.

36 – Ezt az álláspontot osztja H.-C., Duursma, D. és Chalupsky, E., *Europäische Insolvenzverordnung*, Springer, Wien – New York, 2002., 441. o.

37 – E tekintetben ki kell emelni Virgós, M. és Garcimartín, F., *Comentario al Reglamento Europeo de Insolvencia*, Thomson-Civitas, Pamplona, 2003., 66. oldalon kifejtett véleményét: „elegendő jelezni, hogy a fizetési-képtelenségre vonatkozó rendelet nem tesz különbséget a joghatóságra és az elismerésre/végrehajtásra vonatkozó szabályok között az alkalmazási körüket illetően: párhuzamos szabályokként fogalmazták meg őket. A 25. cikkben szereplő határozatok listája így azon kérdések és jogviták pontos meghatározására szolgál, amelyek a csődbíróság joghatósága alá tartoznak.”

50. A fentiek alapján felismerhető a Tanács arra irányuló szándéka, hogy a fizetési-képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetek eljárási rendszerét közösségi szinten szabályozza. Az 1346/2000 rendelet vizsgálata azt mutatja, hogy a hallgatás nem teljes, hanem részleges. Ez a tény az általam a Bíróság számára javasolt megoldás irányába mutat, azonban mindenekelőtt arról a szerepről kell szólni, amelyet a 44/2001 rendelet játszik.

2. Az 1346/2000 és a 44/2001 rendelet együttes értelmezése

51. Annak megerősítéséhez, hogy az 1346/2000 rendelet 3. cikkének (1) bekezdése joghatósággal ruházza fel a fizetési-képtelenségi eljárást tárgyaló bíróságot, meg kell vizsgálni, hogy a 44/2001 rendelet – a Gourdain-üggyel kialakított ítélkezési gyakorlattal összhangban – kizárja-e a fizetési-képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereseteket.

52. Az alperes úgy ítéli meg, hogy az 1346/2000 rendelet hatálybalépése alapvető változást hozott a jogszabályi háttérben: módosította a fent hivatkozott Gourdain-ügyben hozott ítélet szövegét, mivel az 1968-as Brüsszeli Egyezmény 1. cikke második bekezdésének 2. pontját széleskörűen értelmezte, mégpedig azért, mert még csak egy közösségi eszköz volt e területen, és ebből eredően nem állt fenn a hatásköri átfedés veszélye. A Gourdain-ügyben hozott ítélet volt tehát az utolsó láncszeme egy egyetlen függővel – az e területre vonatkozó

egyetlen jogszabállyal – ellátott nyakláncnak. Az alperes szerint az 1346/2000 rendelet elfogadását követően a joghézagoknak a joghatósági szabályok terén való elkerülésének szükségessége a rendelkezés (jelenleg a 44/2001 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének b) pontja) egy másikfajta értelmezését követelte meg. Mivel a fizetéseképtelenség területén már létezett egy, a joghatóságot szabályozó rendelkezés, ezt a cikket megszorítóan kellett értelmezni. Ez az elmélet az autonóm nemzeti jogrendszereknek – a jelen esetben a német rendszernek – hagyja meg a joghatóság meghatározását.

53. Az alperes ezen érvelése azonban senkit sem győz meg, mivel csak azzal a feltétellel lenne elfogadható, ha az 1346/2000 rendelet 3. cikkének (1) bekezdése ténylegesen lemondott volna arról, hogy joghatósági szabályként szolgáljon a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetekben. Összhangban azzal, amit a cseh kormány az írásbeli észrevételeiben megjegyyez, semmi sem jelzi azt, hogy a fizetéseképtelenségre vonatkozó közösségi rendszer hallgatna e tekintetben; ezen túl, a két rendszer egymás melletti létezése megerősíti a joghézagok hiányának az elvét, azonban nem az alperesi érvelés értelmében.³⁸

38 – A joghézag hiányára vonatkozó elv tekintetében lásd Sánchez Lorenzo, S. és Fernández Rozas, J. C., *Derecho Internacional Privado*, 3. kiadás., Thomson-Civitas, Pamplona, 2004., 64–67. o., valamint Virgós, M. és Garcimartín, F., i. m., 62. és 63. o.

54. A közösségi jogrendszer koherenciájának két következménye van: elsőként, amennyiben az általános szabály hallgat, vagy hallgatólagosan vagy kifejezetten egy másik szabályra utal, a különös rendelkezésekben kell megkeresni a joghatósági feltételt. Másodsorban a közösségi jogszabályok teljességére tekintettel a nemzeti jogra való minden utalás felesleges, nem pusztán a rendelkezések közötti összefüggés logikája alapján, hanem a közösségi kollíziós szabályokban szereplő, a joghatóságra és az elismerésre vonatkozó szabályok hatékonysága alapján is.³⁹

55. Következésképpen a Gourdain-ügyben hozott ítélet továbbra is aktuális és értékes iránymutatást nyújt a jelen jogvita megoldásához.⁴⁰ Az 1346/2000 rendelet elfogadása nem csökkenti ennek az ítéletnek a hasznosságát, épp ellenkezőleg, növeli azt. Mivel fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indítható egységes megtámadási kereset nem fogadtak el a közösségi jogban, a kereset jellege és a csődeljárással való későbbi kapcsolata különös jelentőséggel bír.⁴¹ Így a német megtámadási kereset vizsgálata elegendő információval szolgál ahhoz, hogy a Gourdain-ügyben hozott ítélethez folyamodjunk, és meghatározzuk, hogy melyik rendeletben található a joghatósági szabály.⁴²

39 – Virgós, M. és Garcimartín, F., i. m., 63. o., példaként abszurd következményekre hivatkozik e tekintetben.

40 – A Gourdain-ügyben hozott ítélet azonban nem korlátozódik a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetekre. A Bíróság által a Gourdain-ítéletben kimondott feltételt teljesül a felszámoló és az adós közötti, egy vagyontárgy csődvagyon alá tartozására vonatkozó jogvitában; a felszámolónak a hatályban lévő szerződéses kapcsolatok tiszteletben tartására vonatkozó döntéseket érintő hatáskörére vonatkozó jogvitákban, valamint a felszámoló kártérítési felelősségére irányuló keresetekben.

41 – E tekintetben lásd Pannen, K., i. m., 122. és 123. o.

42 – Uo., 124. o.

56. Az 1994-es Insolvenzordnung 129. és azt követő §-ai bizonyos jellegzetességekkel ruházzák fel a német jog szerinti fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetet: kizárólag a csődjog szabályozza, és kizárólag fizetési képtelenség esetén terjeszthető elő;⁴³ kizárólag a felszámoló terjesztheti elő, és mindig az összes hitelező és a vagyon érdekeinek védelmében.⁴⁴ Mivel az adós vagyonának megóvására irányul, a fizetési képtelenségi eljárás megindítását megelőző, vagyon feletti rendelkezésre vonatkozó jogügyletekkel szemben terjeszthető elő, és e tekintetben a jogszabály elévülési határidőt ír elő.⁴⁵

57. Abból, hogy kontradiktórius az eljárás, és nem kollektív, ahogyan az a fizetési képtelenségi jog területére jellemző, nem vonható le az a következtetés, hogy nincs kapcsolat a kereset és a fizetési képtelenség között.⁴⁶ Minden arra utal, hogy a fizetési képtelenség bírósági megállapításával szorosan összefüggő keresetről van szó, amelynek az előterjesztése kizárólag a felszámoló hatáskörébe tartozik, és ez bizonyítja a csőddel fennálló felbonthatatlan kapcsolatát.

43 – Az Insolvenzordnung 129. és azt követő §-ai.

44 – Az Insolvenzordnung 129. §-ának (1) bekezdése.

45 – Az Insolvenzordnung 130., 132. és 133. §-a.

46 – Ez az érv valódi képtelenségekhez vezethet, mivel a fizetési képtelenségi eljárásnak kivétel nélkül tiszteletben kell tartania a kontradiktórius eljárás elvét mint a hatékony bírói védelem alapvető jogából eredő biztosítékot. Hivatkozhatnánk arra a tényre, hogy a fizetési képtelenségi eljárás eltér az általános polgári jogi eljárásoktól, azonban ez a kifogás számomra rendkívül formális. A fizetési képtelenségi eljárásnak minden igazságszolgáltatási garanciát tiszteletben kell tartania, így az 1346/2000 rendeletben szereplő, a fizetési képtelenségi eljárás egyetemes hatályára vonatkozó elvet is.

58. A 44/2001 és az 1346/2000 rendeletnek a Gourdain-ügyben hozott ítéletre tekintettel történő együttes értelmezése alapján azt a következtetést vonom le, hogy a fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset nem tartozik a joghatóság általános közösségi rendszerének hatálya alá. Következésképpen a megoldás az 1346/2000 rendelet rendelkezéseiben, konkrétan a 3. cikk (1) bekezdésében található. Ezt a megfontolást megerősíti a fizetési képtelenségre vonatkozó európai jog alapiául szolgáló jogalkotói politikával kapcsolatos számos megfontolás is. A következő részt ez utóbbi témának szentelem, amely jelentős mértékben árnyalja az előbbieken kifejtetteket.

3. A fizetési képtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset céljai és az 1346/2000 rendeletben megjelenő jogalkotói politika

59. A fizetési képtelenség területére irányuló közösségi beavatkozás az eredményesség és a jogbiztonság igényén alapul. Az Unióban a gazdasági tevékenységet visszafogó, zavaros jogszabályi keret elkerülése érdekében az 1346/2000 rendelet egyértelmű szabályokat vezet be, amelyek stabilitást és koherenciát biztosítanak olyan fontos területeken, mint a joghatóság, az alkalmazandó jog, a bírósági határozatok elismerése és végrehajtása. A másodlagos jogban vannak további előrelépések ezen a területen, amelyek

ugyanezekre a célokra irányulnak, és összességükben a *fizetéseképtelenségi jog európai rendszerét* alkotják.⁴⁷ Összességében ez a joganyag egyhangúlag arra irányul, hogy biztosítsa az összhangot a bírói határozatok meghozatala során.⁴⁸

60. Az 1346/2000 rendelet negyedik preambulumbekzdésében ez az aggodalom jelenik meg a joghatósági összeütközések szempontjából, kimondva, hogy „[a] belső piac megfelelő működéséhez szükséges az olyan körülményeket elkerülni, amelyek arra ösztönzik a feleket, hogy kedvezőbb jogi helyzet elérése érdekében a vagyontukat vagy a bírósági eljárást egyik tagállamból a másikba helyezték (ún. »forum shopping«).” A rendelet ezzel a célkitűzésével a fizetéseképtelenség nemzetközi és egyetemes hatályú modellje mellett foglalt állást, amely az összes fizetéseképtelenségre vonatkozó eljárás egységes felfogásán alapul, függetlenül attól a területtől, ahol megindították azokat.⁴⁹ Ennek a modellnek

az előnyei könnyen felismerhetőek, mivel egy olyan kiszámítható rendszert alkot, amely elveszi a kedvet a *forum shoppingtól*, és csökkenti az eljárás költségeit.⁵⁰ Azonban az egyetemes hatály hátrányokkal is jár, többek között abban a helyzetben, amikor bizonyos helyi hitelezőket – különösen, ha távol tartózkodnak, és jóval kevesebb pénzzel rendelkeznek, mint más hitelezők – olyan tagállambeli perlésre kötelez, ahol nem rendelkeznek lakóhellyel vagy székhellyel. Az egyetemes hatályú modell általános előnyei azonban önmagukért beszélnek, különösen, ha figyelembe vesszük minden fizetéseképtelenségi eljárás valódi célját: a vállalkozás helyreállítása és a követelések biztosítása. A költségek nyilvánvaló csökkenése, amely az összes eljárás központosításából ered, döntő vonzerőt jelent az – 1346/2000 rendelet által nagy vonalakban megvalósított – egyetemes hatályú nemzetközi fizetéseképtelenségi eljárás választása mellett.⁵¹

61. Bizonyos kételyeket vet fel, hogy gazdaságilag van-e értelme elválasztani a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtáma-

47 – Az 1346/2000 rendeleten kívül ebbe a rendszerbe tartozik a biztosítóintézetek reorganizációjáról és felszámolásáról szóló, 2001. március 19-i 2001/17/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 110., 28. o.); magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 4. kötet, 3. o.); a fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerekben az elszámolás véglegességéről szóló, 1998. május 19-i 98/26/EK az európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 166., 45. o.); magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 3. kötet, 107. o.); a hitelintézetek reorganizációjáról és felszámolásáról szóló, 2001. április 4-i 2001/24/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 125., 15. o.); magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 4. kötet, 15. o.) és a pénzügyi biztosítékokról szóló megállapodásokról szóló, 2002. június 6-i 2002/47/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 168., 43. o.); magyar nyelvű különkiadás 10. fejezet, 3. kötet, 89. o.)

48 – Az 1346/2000 rendelet kilencedik preambulumbekzdése „[a] több államra kiterjedő fizetéseképtelenségi eljárások hatékonyságának és eredményességének javítása” szükségességén alapul. Ez az igény a tizenhatodik preambulumbekzdésből is kiderül.

49 – Azonban, amint a rendeletről kiténik, a „forum shopping” nem egyértelműen tilos gyakorlat. A közösségi szabályozás a fórumválasztás lehetőségének opportunista és csalárd módon történő használatával szemben harcol, amely nagyon távol áll egy olyan gyakorlat önmagában vett elítélésétől, amelyet bizonyos esetekben batorítani kell. Ebben az értelemben fejtettem ki álláspontomat a C-1/04. sz. Staubitz-Schreiber-ügyben 2005. szeptember 6-án ismertetett indítványomban (2006. január 17-én hozott ítélet [EBHT 2006, I-701. o.]).

50 – Westbrook, J. L., „A Global Solution to Multinational Default”, *Michigan Law Review*, vol. 98, 2000., 2313. és azt követő oldalak; és ugyanebben a számban Guzmán, A., „International Bankruptcy: in Defence of Universalism” 2186. és azt követő oldalak.

51 – A fent hivatkozott Staubitz-Schreiber-ügyben hozott ítélet megismétli ezt az elméletet, mivel az 1346/2000 rendelet joghatósági szabályainak egyetemes hatályával kapcsolatos jogvitában kijelenti, hogy „a rendelet (4) preambulumbekzdésében ugyanis a közösségi jogalkotó kinyilvánítja, hogy szükséges az olyan helyzeteket elkerülni, amelyek arra ösztönzik a feleket, hogy kedvezőbb jogi helyzet elérése érdekében a vagyontukat vagy a bírósági eljárást egyik tagállamból a másikba helyezték. Ez a célkitűzés nem valósulna meg, ha az adós az eljárás megindítása iránti kérelem benyújtását követően, de az eljárást megindító határozat meghozatala előtt másik tagállamba helyezhetné fő érdekeltségeinek központját. A joghatóság ilyen átszállása ellentétes lenne a rendelet (2) és (8) preambulumbekzdésében megfogalmazott, a hatékony működésre és a több államra kiterjedő fizetéseképtelenségi eljárások hatékonyságának és eredményességének javítására vonatkozó célkitűzésekkel is, mivel arra kényszerítené a hitelezőket, hogy folyamatosan azon a helyen indítsanak eljárást az adósok ellen, amelyet azok többé-kevésbé a legjobbnak ítélték meg a végleges letelepedésre, valamint azzal a veszéllyel járna, hogy a gyakorlatban az eljárás elhúzódná.”

dási keresetet a fizetéseképtelenségi eljárástól. A görög és cseh kormány szerint⁵² ez az elválasztás jelentősen veszélyeztetné az 1346/2000 rendeletben szereplő egyetemes hatály elvét, mivel a felszámoló köteles lenne különböző tagállamokban eljárást indítani a fenti rendelettől eltérő, más jogi eszközökben szereplő joghatósági feltételek alapján. A szétválasztás ezen túl a jogszabályi eltéréseknek is kedvezne, bizonyos gazdasági szereplők kedvezőbb fórumokat keresnének, ez pedig veszélyeztetné a fizetéseképtelenségi eljárás rendes lefolytatását.⁵³ Habár az eljárások elválasztása bizonyos előnyökkel járna az abban a tagállamban található hitelezőkre nézve, ahol a felszámoló megindította a bírósági eljárást, észben kell tartani a fizetéseképtelenségi eljárás által védett *általános* érdeket, amely nemcsak az egyéni hitelezők, hanem a hitelezők és a kötelezettségek összességének védelme is.⁵⁴

Ezen túl, a fizetéseképtelenségi eljárásra vonatkozó joghatóság központosítása nem mindig csökkenti a költségeket, mivel bizonyos esetekben kedvezőbb a kereseteket abban a tagállamban tárgyalni, ahol a vagyontárgyak találhatóak, azért, hogy ne pazaroljanak időt és pénzt az elismerési és a végrehajtási eljárásra.

62. Vannak azonban olyan esetek, amikor az egyetemes hatályú modell nem tűnik kielégítőnek. Példaképpen a közösségen kívüli elemet tartalmazó helyzetek hozhatók fel, amikor kisebb annak a bizonyossága, hogy az eljárás megindítása szerinti tagállamban hozott ítéletet elismerik abban a harmadik államban, ahol az adós vagyona található.

63. Az előzőekre tekintettel árnyalni kell az 1346/2000 rendelet egyetemes hatályát a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetek tekintetében.

4. Az 1346/2000 rendeletben szereplő joghatóság vagylagos vagy kizárólagos?

64. A fizetéseképtelenségre vonatkozó közösségi jogszabályok számos eltérő jellegű joghatósági szabályt tartalmaznak. Megfogalmazásukból kiderül, hogy az eljárás megindítására, lefolytatására és lezárására, valamint a közvetlenül ebből az eljárásból származó keresetekre *kizárólagos* joghatóságot ír elő. Ezzel szemben az ideiglenes intézkedésekre *vagylagos* jellegű joghatósági rendszert kell alkalmazni.

52 – A görög kormány észrevételei IV. részének 2. és 3. pontja, valamint a cseh kormány észrevételei 4.2. részének 16. pontja.

53 – A fent hivatkozott Staubitz-Schreiber-ügyben hozott ítélet 28. pontja.

54 – Annak ellenére, hogy léteznek a fizetéseképtelenségi eljárásra egymással ellentétes meghatározások, ezek egy része a vagyon felszámolására, másik része a megőrzésére vonatkozik, egyetértek a szakirodalomban azokkal, akik szerint ennek a két nézőpontnak közös nevezője van: „az eszményi igazság elérése,” amint azt Bermejo Gutiérrez, N., *Créditos y quiebra*, Civitas, Madrid, 2002., 467-468. o., javasolja.

65. A fizetésképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetek jellegzetességei megkövetelik, hogy az ezekről való döntéshez szükséges joghatóság ne legyen mindig kizárólagos. Amint bizonyos szerzők hangsúlyozták, *viszonylagosan kizárólagos* joghatóságról van szó, amelyet a felszámoló privilégiumaként kell felfogni.⁵⁵ Egyetértek azokkal, akik fenntartják, hogy a fizetésképtelenséggel kapcsolatban indítható megtámadási keresetnek a felszámoló általi előterjesztése a felszámoló hatáskörébe tartozó előjog. Következésképpen kizárólag ő tehet megfelelő lépéseket az eljárás során, a vagyon védelme érdekében.

66. Ez a megállapítás az 1346/2000 rendelet 18. cikkének (2) bekezdésén alapul, miszerint a felszámoló *„bármely más tagállamban bíróság előtti vagy bíróságon kívüli eljárásban hivatkozhat arra, hogy az ingó vagyont a fizetésképtelenségi eljárás megindítását követően az eljárás megindításának helye szerinti állam területéről a másik tagállam területére helyezték át.”*⁵⁶ Ez a rendelkezés továbbá felhatalmazza őt, hogy *„a hitelezők érdekében bármely megtámadási keresettel élhet”,* ebből logikailag következik, hogy az ilyen lépéseket *„bármely más tagállamban”* megteheti, amint ennek a rendelkezésének az első része jelzi.⁵⁷

55 – Virgós, M. és Garcimartín, F., i. m., 69–71. o.

56 – Kiemelés tőlem.

57 – Pannen, K., i. m., 329. és 330. o., és a Virgós-Schmit-jelentés 167. és azt követő pontjai.

67. Ugyanez a megállapítás következik az 1346/2000 rendelet 25. cikke (1) bekezdésének második albekezdéséből. A határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket összefoglaló ezen rendelkezés, amely *„a fizetésképtelenségi eljárásokból közvetlenül származó és a hozzájuk szorosan kapcsolódó határozatokra abban az esetben is”* előírja az elismerés kötelezettségét, *„ha azokat egy másik bíróság hozta”*.⁵⁸ A rendelet tehát elismeri, hogy a fizetésképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetben hozott határozatokat a fizetésképtelenséget tárgyaló bíróság, vagy egy másik, olyan bíróság hozza meg, amelyik ugyanebben a tagállamban vagy egy másik tagállamban található.

68. A felszámoló ezen előjoga összhangban áll azon feladataival, amelyeket a fizetésképtelenségi eljárásban teljesít. Az 1346/2000 rendelet 2. cikkének b) pontja úgy határozza meg, mint olyan személy vagy szerv, *„akinek vagy amelynek az a feladata, hogy az adós rendelkezése alól kivont vagyont kezelje, illetve felszámolja, vagy felügyelje az adós tevékenységét”*. A felszámoló jogai és kötelezettségei különböznek az egyes tagállamokban, azonban általában jellemző rájuk minden felszámolási eljárás főbb lépéseinek megtételére vonatkozó monopólium. Védelmezi a vagyont és a *par conditio creditorum* elvét, továbbá előmozdítja a megegyezést, és azokat az átszervezési terveket, amelyek lehetővé teszik, hogy a vállalkozás túllépjen a válságon. Azon stratégiai jellegű döntések keretében, amelyeket meg kell hoznia, több fórum közül kell választania a vagyon védelmére irányuló keresetek előterjesztésekor.

58 – Kiemelés tőlem.

C – Konklúzió

69. E körülmények között úgy ítélem meg, hogy – az 1346/2000 rendelet 3. cikkének (1) bekezdésével összhangban – a tagállam azon bírósága, amely a fizetésképtelenségi eljárást tárgyalja, joghatósággal rendelkezik egy másik tagállamban lakóhellyel rendelkező alperessel szemben, fizetésképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási kereset elbírálására. Mivel viszonylagosan kizárólagos joghatóságról van szó, a felszámoló hatáskörébe tartozik annak a fórumnak a megválasztása, amely – a vagyonnal való rendelkezésre vonatkozó, vitatott ügyletekkel fennálló kapcsolata alapján – a legmegfelelőbbnek tűnik a vagyon védelmében.

VI – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés

70. A nemzeti bíróság arra az esetre fogalmazta meg a második kérdését, amennyiben a Bíróság nemleges választ ad az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre, következésképpen – tekintettel az általam az első kérdésre javasolt megoldásra – nem szükséges ennek a második kérdésnek a vizsgálata.

71. Azonban ha a Bíróság úgy határozna, hogy eltér az általam javasolt megoldástól, a 44/2001 rendelet és az 1346/2000 rendelet közötti joghézag hiányára vonatkozó elvre kellene hivatkoznia. Ezzel az elvvel, valamint

a közösségi jogrendszer koherenciájának elvével összhangban, a fizetésképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetekre alkalmazandó joghatósági szabályok közösségi hatályából eredően, e szabályoknak szerepelniük kell a fenti jogi eszközökben. Amennyiben a Bíróság úgy ítélné meg, hogy az 1346/2000 rendelet 3. cikkének (1) bekezdése nem alkalmazható az ilyen jellegű keresetekre, a 44/2001 rendelet, valamint a joghatósági szabályok lennének alkalmazandók.

72. Egy ilyen megoldás nem a legkívánatosabb, mivel úgy kellene tekinteni, hogy az 1346/2000 rendelet elfogadását követően a Gourdain-ügyben hozott ítélet alapján kidolgozott ítélkezési gyakorlat elavulttá vált. Ebben az esetben a Bíróságnak ki kellene dolgoznia egy koherens és teljes ítélkezési gyakorlatot, amely meggyőző alternatívát nyújtana a Gourdain-ügyben megállapított ítélkezési gyakorlatra.⁵⁹

73. A másik megoldás, amely a nemzeti kollíziós szabályokra hagyná a joghatósági kritériumok meghatározását, ellentétes lenne a két rendelet által elérni kívánt hatékony érvényesüléssel, amint azt a jelen indítvány 53. pontjában kifejtettem.

⁵⁹ – Felesleges hozzátenni, hogy a Gourdain-ügyben hozott ítélet alapján kialakított ítélkezési gyakorlat elvetése esetén a jelen ügyben mindenképpen a Bíróság nagytanácsának kellene döntést hoznia.

74. Tekintetbe véve azokat a súlyos *ad absurdumról* lenne szó. Következésképpen következményeket, amelyekkel az előzetes kategorikusan kitarok az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre adandó nemleges válasz járna, a javaslatom kapcsolatban kialakított álláspontom további jelentőséget nyer, mint ha *reductio* mellett.

VII – Véggkövetkeztetések

75. Az előzőekben kifejtett megfontolások fényében azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Bundesgerichtshof által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő választ adja:

„A fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló, 2000. május 29-i 1346/2000/EK tanácsi rendelet 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azon tagállam bírósága, amely a fizetéseképtelenségi eljárást lefolytatja, joghatósággal rendelkezik a valamely másik tagállamban lakóhellyel rendelkező alperes ellen benyújtott, a fizetéseképtelenségre alapított megtámadási kereset elbírálására.”